

Справа «Джабарі проти Туреччини» (Jabari v. Turkey)

У рішенні, ухваленому 11 липня 2000 року у справі «Джабарі проти Туреччини», Суд одноголосно постановив, що:

- у випадку виконання державними органами Туреччини рішення про депортацію заявника до Ірану матиме місце порушення ст. 3 Конвенції про захист прав та основних свобод людини (далі – Конвенція) щодо заборони катування;
- було порушено ст. 13 Конвенції щодо права на ефективний засіб правового захисту.

Відповідно до ст. 41 Конвенції Суд одноголосно дійшов висновку, що визнання фактів порушення ст. 13 та потенційного порушення ст. 3 Конвенції є достатньою компенсацією моральної шкоди, якої зазнала заявник.

Обставини справи

Заявник, Хода Джабарі, є громадянкою Ірану, народилася у 1973 році і проживає зараз у м. Стамбулі (Туреччина).

У листопаді 1997 року заявник втекла з Ірану до Туреччини. Причиною до втечі став страх бути засудженою за подружню зраду – вчинок, який визнається злочином відповідно до приписів мусульманського права і карається забиттям до смерті камінням або висіченням. Заявник прибула до Туреччини, використовуючи підроблені документи. Пізніше пані Джабарі намагалася потрапити з Туреччини до Канади через Францію, однак після посадки її літака у Паризькому аеропорту вона була затримана французькою поліцією і вислана назад до Туреччини. У Стамбулі пані Джабарі було заарештовано на тій підставі, що вона використовувала підроблені документи при в'їзді до Туреччини. Щодо заявника не було висунуто жодних обвинувачень, однак компетентні органи державної влади Туреччини прийняли рішення про її депортацію до Ірану. Заявник звернулася з проханням про надання їй притулку у Туреччині. Однак, воно було відхилено, оскільки пані Джабарі пропустила п'ятиденний строк після першого прибуття до Туреччини, протягом якого їй слід було звернутися з таким проханням до компетентних органів державної влади Туреччини. 16 лютого 1998 року філія Комітету з прав людини ООН в Анкарі надала заявнику статус біженця. 16 квітня 1998 року адміністративний суд міста Анкари відмовив у задоволенні прохання заявника про невиконання рішення про депортацію. Підставою для такого рішення суду стала відсутність необхідності відкладення депортації, оскільки, на думку суду, рішення про депортацію було законним, і його виконання не могло спричинити непоправної шкоди заявнику.

Зміст рішення Суду

Заявник стверджувала, що у випадку її депортації до Ірану Туреччина порушить ст. 3 Конвенції, а саме право не бути підданим катуванню. Крім того, пані Джабарі вважала, що у неї не було ефективного засобу правового захисту, передбаченого національним законодавством Туреччини, для того, щоб оскаржити рішення про депортацію, а отже мало місце порушення ст. 13 Конвенції.

Суд зауважив, що право не бути підданим катуванню або нелюдському чи такому, що принижує гідність, поведженню або покаранню, є одним з найфундаментальніших у демократичному суспільстві. Тому державні органи повинні приділяти особливу увагу заявам особи про те, що її чи його депортація до третьої країни спричинить порушення закріплених у ст. 3 Конвенції прав такої особи. Суд не дійшов висновку, що органи державної влади Туреччини здійснили всебічний і повний аналіз заяви пані Джабарі, зокрема у частині її аргументації. Для Суду було очевидним, що пропуск заявником п'ятиденного строку, протягом якого слід звертатися з проханням про надання притулку, обумовив відсутність обов'язку органів державної влади Туреччини аналізувати фактичні причини страху пані Джабарі перед поверненням до Ірану. На думку Суду, автоматичне і механічне застосування норми про п'ятиденний строк звернення з проханням про надання притулку розходиться з політикою, спрямованою на захист фундаментальних прав, закріплених у ст. 3

Конвенції. Крім того, адміністративний суд міста Анкара при розгляді справи заявника приділив більшу увагу питанню формальної законності рішення про депортацію, а не фактичним причинам страху пані Джабарі перед поверненням до Ірану.

Суд надав неабиякого значення тому факту, що працівники Комітету з прав людини ООН після розмови із заявником дійшли висновку про підставність її побоювань. Суд не зважав на те, що подружня зрада вже не вважається в Ірані виявом грубої неповаги до приписів мусульманського права. Така позиція Суду, обумовлювалась тим, що Іранське законодавство і надалі передбачало покарання у вигляді забиття до смерті камінням за вчинення подружньої зради, а отже, компетентні органи державної влади Ірану могли його застосовувати на практиці.

Зважаючи на усі вищенаведені міркування Суд дійшов висновку про доведеність факту присутності реальної небезпеки для заявника бути підданим поводженню, забороненому ст. 3 Конвенції, у випадку депортації до Ірану. А отже виконання рішення про депортацію пані Джабарі порушить ст. 3 Конвенції.

Суд постановив, що уданій справі мало місце порушення ст. 13 Конвенції. Така позиція Суду обумовлюється непоправним характером шкоди, яка може бути заподіяна заявнику у випадку застосування до нього катування або нелюдського чи такого, що принижує гідність, поводження або покарання, а також фундаментальним характером прав, закріплених у ст. 3 Конвенції. Ось чому відносно такої категорії справ приписи ст. 13 Конвенції вимагають від органів державної влади незалежного і глибокого аналізу заяв громадян про наявність достатніх підстав вважати, що існує реальний ризик зазнати поводження, яке заборонено ст. 3 Конвенції, та можливості відстрочення виконання оспорюваних рішень. Суд дійшов висновку, що судовий механізм перевірки звернення пані Джабарі не відповідав вимогам, які висуваються ст. 13 Конвенції, оскільки адміністративний суд міста Анкари не дотримав жодної з вище перелічених гарантій прав заявника.

Реферативний переклад з англійської мови та опрацювання рішення здійснено у Львівській лабораторії прав людини і громадянина НДІ державного будівництва та місцевого самоврядування АПрН України О. О. Бекетовим, Р. М. Москалем, Н. П. Ничай, М. Ю. Пришляк, Т. І. Пашуком, М. Б. Рісним, А.-М. Я. Хом'як.